

Kinh tế thế giới trong năm qua và dự kiến trong năm tới như thế nào, tác động xa gần gì đến VN? Đó là mục đích của bài này. Song, trong điều kiện gói ghém của trang báo, chỉ có thể điểm qua vài nước có liên hệ ít nhiều đến VN.

1. Từ Mỹ...

Cuối năm 95, nhiều nhà phân tích tài chính bị quan dự báo rằng năm 96 này chỉ số Dow Jones của thị trường chứng khoán Wall Street sẽ giảm 1.000 điểm. Cuối năm 96, thay vì giảm, chỉ số này đã tăng thêm 1.500 điểm, tăng đến 33% so với đầu năm. Cái ngưỡng 3.000 điểm cách đây vài năm nay đã bị vượt qua 100%, đến nỗi vào cuối năm 96, đã có nhiều dự báo chỉ số Dow Jones sẽ lên trên 7.000 điểm vào cuối năm 97, và trên 10.000 điểm trước năm 2.000. Dự báo này không có gì là quá đáng khi mà vào những ngày cuối năm, chỉ số này đã trên 6.500 điểm. Các thương vụ trên các thị trường chứng khoán Mỹ trong năm 1996 đã lên đến 658,8 tỷ, tăng đáng kể so với 519 tỷ USD của năm 1995. Điều đó cho thấy sức đầu tư tư bản ở Mỹ đã tăng vọt, chia bình quân đầu người cho mỗi công dân Mỹ lớn bé là 2.500 USD (Reuters 2.1.1997). Con số này phản ánh niềm tin vào sự phục hưng kinh tế của nước Mỹ mà nhờ đó ông Bill Clinton đã tái đắc cử nhiệm kỳ 2. Những lĩnh vực được giới kinh tế nhắc đến nhất là kỹ thuật công nghệ tin học, viễn thông, hàng không, điện tử, dược phẩm, kỹ thuật sinh học. Lĩnh vực thu hút vốn nhất tại Mỹ trong năm qua là lĩnh vực điện thoại với 73 tỷ USD. Việc Mỹ đòi mở cửa thị trường công nghệ thông tin trên toàn cầu phản ánh nhu cầu về một đầu ra của lĩnh vực đẩy tăng trưởng này tại Mỹ.

Thế nhưng, Dow Jones không phải là toàn bộ nền kinh tế tài chính nước Mỹ, mà chỉ là trị giá của 30 cổ phiếu đứng đầu thị trường chứng khoán New York. Quả là với sự tăng trưởng của chỉ số Dow Jones, sức huy động tiết kiệm của người Mỹ có tăng, song số công nợ của nước Mỹ cũng tăng lên đến 5.300 tỷ USD. Cũng không phải tất cả các công ty Mỹ đều "màu hồng" như các công ty AT & T, Compaq, Digital Equipment... Tái phối trí xí nghiệp vẫn là một tiến trình

cần thiết. Ngay cả công ty AT & T, mà trị giá cổ phiếu đang dẫn đầu thị trường Wall Street ngay sau Tết dương lịch cũng đã loan báo thái hồi công nhân. Đây không phải là sa thải công nhân vì đình đốn sản xuất của đầu thập niên 90 mà để hợp lý hóa dây chuyền sản xuất cho thích ứng với việc hiện đại hóa công nghiệp.

MỘT NĂM NHÌN LẠI VÀ VÀI DỰ BÁO CHO NĂM TỚI

DANH ĐỨC

Công ty sản xuất máy bay McDonnell - Douglas đã được công ty Boeing mua lại với giá 15 tỷ USD...nhiều công ty khác cũng đã được sáp nhập như thế, trị giá tổng cộng 630 tỷ USD. Ấy thế mà tỷ lệ thất nghiệp tại Mỹ lại giảm từ hơn 2 năm qua (xem *Phát triển kinh tế* tháng 11.96) mà nguyên nhân có thể tóm tắt là sự tái đào tạo và đào tạo liên tục, ở các cấp, là một trong những chìa khóa của việc đánh bại nạn thất nghiệp.

2. ...Đến Pháp

Ở thái cực ngược lại, thị trường chứng khoán Paris ngày càng suy giảm. Tiêu biểu nhất là cổ phiếu của tập đoàn Eurotunnel đã lỗ lỗ ngay từ khi đường hầm dưới biển Manche chưa đào xong - vì kẹt vốn trong quá trình xây dựng, tiến độ xây dựng càng trễ càng kẹt vốn thêm - đến khi hoạt động được không bao lâu lại bị sự cố cháy trực đường hầm, khiến trị giá các cổ phiếu này nay chỉ hơn tờ giấy lộn. Đây là một thí dụ của sự tính toán vận hội thiếu chính xác của doanh nhân Pháp. Có thể con đường hầm dưới biển Manche là một thành tựu khoa học kỹ thuật ứng dụng không chối cãi, song lại không là một thành tựu tài chính do thời điểm chưa đúng, khi mà các con tàu phà khổng lồ trượt sóng trên các đê không khí vẫn còn chưa đến lúc đi vào trong các viện bảo tàng. Đây không phải là thí dụ duy nhất của những tính toán lầm thời điểm này. Chiến xa hạng nặng Leclerc, máy bay chiến đấu Rafale của

Pháp rất hiện đại, cần thiết cho nhu cầu quốc phòng của Pháp trong tư thế một trong những cường quốc hạt nhân hàng đầu song lại quá đắt không tìm nổi được chỗ đứng trong một thị trường các nước mới có tiền ở châu Á nay muốn trang bị vũ khí thay cho thế hệ vũ khí của thập niên 60. Những nước này không cần vũ khí

siêu hiện đại, mà chỉ cần vũ khí khá hiện đại thôi, nên quay qua mua các máy bay chưa phải là hiện đại nhất của Nga hoặc tàu chiến của hạm đội Đông Đức cũ mà hải quân Đức không dùng đến hoặc của hải quân Ukraine... Một thí dụ khác của sự tính toán sai. Cách đây vài năm, tập đoàn Thomson - Hachette, sau khi sáp nhập với nhau, đã quay qua Mỹ mua lại một công ty điện ảnh, công ty MGM khổng lồ, hy

vọng đầu tư sinh lợi, theo gót tập đoàn Sony của Nhật mua lại một hãng đĩa của Mỹ để lập nên công ty Sony Music Co. Lỗ lỗ đến cho cả Sony lẫn cho Thomson - Hachette. Song Sony, do trường vốn, nên tại qua nạn khỏi trong khi Thomson - Hachette, do đoán vốn, nên có nguy cơ phá sản. Thế là đành phải gả bán công ty Thomson Multimedia chuyên sản xuất máy truyền hình cho tập đoàn Daewoo của Hàn Quốc. Cuối cùng mãi đến cuối năm, mới có quyết định của chính phủ Pháp tạm ngưng vụ buôn bán này lại. Các thí dụ trên cho thấy, về mặt lý thuyết, công tác định hướng để ra chủ trương, chính sách có thể không có gì sai sót, song do không dự đoán đúng được vận hội thời cơ, thất bại đã đến khi đưa vào thực hiện. Có thể đây là kinh nghiệm từ Pháp.

3. Sang Hàn Quốc

Nói đến Hàn Quốc tức nói đến một nước vừa bước vào hàng ngũ các nước công nghiệp (trong tổ chức OCDE) vào đầu tháng 12.96. Thế nhưng, cuộc đình công cùng những vụ xuống đường kéo dài từ ngày 26.12.1996 sang qua tháng 1.97 vì một đạo luật cho phép chủ nhân dễ dàng sa thải công nhân trong những điều kiện lao động ngặt nghèo, ngoài những thiệt hại vật chất nơi sản xuất (lên đến 250 triệu USD trong tuần lễ đầu tiên), còn mang một ý nghĩa lớn: một văn hóa lao động chưa ngang tầm với mức độ phát triển công nghiệp của nước này. Tất nhiên, giới chủ

nhân ở đâu cũng đều bóc lột công nhân song ít nhất cũng có một giới hạn nào đó cần thiết cho sự phát triển của các công ty. Độ an toàn đó có thể là điều kiện lao động (phải hội đủ) tránh những xung đột không cần thiết, còn thì lương hưởng có thể trì hoãn gia tăng đến khi nào không còn trì hoãn được nữa. Song, cũng từ vụ đấu tranh của các công nhân ở Hàn Quốc, có thể găm lại về vai trò của các công đoàn. Nếu ngay tại chính quốc mà điều kiện lao động là như thế, song các công đoàn Hàn Quốc cũng biết bảo vệ quyền lợi của công nhân là như thế, thì không có lý do gì ở nơi khác, nơi có các công ty Hàn Quốc đầu tư, các công đoàn sở tại lại làm ngơ trước cảnh quyền lợi của công nhân nước mình bị vi phạm. Ngoại giao là ngoại giao và kinh tế là kinh tế. Muốn thắng lợi trong cả hai lĩnh vực cần bắt đầu bằng sự tự trọng.

Trên một bình diện khác, có thể ghi nhận cán cân ngoại thương của Hàn quốc trong năm 96 đã thâm thủng gấp đôi năm 95, lên đến 20,38 tỷ USD. Tỷ lệ tăng trưởng của Hàn Quốc từ 8,6% năm 1995, năm 96 còn 8%, dự kiến xuống còn 6% năm 97 này (Bangkok Post 4.1.97).

4. Đến thị trường vốn quốc tế

Việt Nam cần đến 40 tỷ USD vốn để phát triển, đó là một ý kiến được đưa ra trong hội nghị các nước tài trợ cho VN. Có thể tin rằng số tài trợ ODA của các nước cho VN hàng năm sẽ khoảng 2,5 tỷ USD. Ngoài ra, từ các tập đoàn, doanh nghiệp tư bản nước ngoài và trong nước, WB và UNDP một lần nữa đã khuyến cáo cố gắng thu hút nguồn vốn trong nước.

Song, thị trường vốn quốc tế nói chung, hay cụ thể là thị trường đầu tư nước ngoài trực tiếp (FDI, Foreign direct investment) thế giới như thế nào? Theo Reuters, trong năm 1996, FDI đã lên đến 317,4 tỷ USD, tăng 28,3% so với năm 1995. Đây là năm thứ ba liên tiếp mà FDI tăng. Tổ chức ngoại thương Nhật Bản JETRO giải thích các nguyên nhân của sự gia tăng này như sau: đầu tư tăng vọt giữa Mỹ và EU, những cải tổ cơ cấu công nghiệp trong các lĩnh vực như điện năng, viễn thông, tài chính, hóa chất (kể cả được phẩm) tăng trên toàn cầu. Theo JETRO, Nhật Bản đầu tư trực tiếp tại nước ngoài trong năm 1996 qua hơn 50,7 tỷ USD, tăng 23,5%, song vẫn chỉ bằng 75% tổng trị giá đầu tư của Nhật tại nước ngoài vào năm 1989 trước khi nền kinh tế Nhật tạm thời bị khựng lại. Có thêm những tín hiệu cho thấy có thể Nhật Bản sẽ còn duy trì cường độ đầu tư này tại nước ngoài. Theo RFI - 29.12.1996, các thông tin kinh tế tài chính của Nhật vào đầu năm 1997 cho thấy chỉ số giá cả tại Nhật đã hạ xuống 0,3%

trong tháng 11, đưa tỷ lệ lạm phát cả năm xuống còn 0,5%. Một con số khác cũng gây phấn chấn; số thất nghiệp trong tháng 11 giảm lần đầu tiên từ 4 năm qua, đưa tỷ lệ thất nghiệp xuống còn có 3,3% so với 3,4% tháng trước. Hai số liệu lạc quan đánh dấu thời đại của Thủ tướng Hashimoto. Vấn đề là Nhật Bản sẽ đầu tư vào đâu trong khu vực Đông Nam Á? Có thể tạm yên tâm trước đe dọa giành vốn đầu tư từ Myanmar do một số vấn đề đối ngoại song nên xem đây là cơ hội để tăng tốc làm đẹp môi trường đầu tư.

5. Và vài nước châu Á gần gũi VN

Nhìn chung, theo Reuters, Liên hiệp các ngân hàng Thụy Sĩ đã đánh giá rằng phép lạ kinh tế của châu Á trong 30 năm qua, cho dù có chậm lại, song vẫn có thể còn kéo dài một vài chục năm. Thế nhưng tất cả tùy thuộc nơi chính sách của các chính phủ trong việc huy động vốn tiết kiệm và đầu tư cũng cải cách nông nghiệp và dịch vụ. Nếu các nước Đông Á tăng huy động vốn tiết kiệm và đẩy mạnh giáo dục và quyết tâm lao và một thị trường thế giới đầy cạnh tranh, chắc chắn sẽ đảm bảo thành công. Nguy cơ chậm đà tăng trưởng đến từ các chính sách trợ cấp cho các lĩnh vực "về chiều" như công nghiệp nặng hơn là từ tình trạng kỹ thuật hiện đại. Tuy nhiên, vẫn còn một hiện tượng phổ biến là sản lượng công nghiệp chế biến có tăng đấy song sản lượng trong lĩnh vực công nghiệp dịch vụ (tài chính, ngân hàng, bảo hiểm...) chưa tăng, mà đây chính là một nguồn lợi đáng kể. Việc một vài nước hàng đầu của Đông Á suy giảm xuất khẩu (xem đoạn 2), là những dấu hiệu cho thấy các "cỗ máy" này đã quá "nóng máy" rồi.

Một chi tiết cụ thể đầu tiên về một nước láng giềng trong ASEAN: Thái Lan. Phóng viên Arnaud Dubuis của RFI tại Bangkok mô tả như sau: "năm 96 vừa qua là năm tồi tệ nhất từ 10 năm qua về mặt kinh tế, đến nỗi lần đầu tiên tiền thưởng cuối năm đã hủy bỏ. Nhân viên hãng Sanyo tại Bangkok vừa nổi dóa đốt trụ sở công ty này tại Bangkok, từ đó dề ra chuyện tiểu lâm sau trong giới lao động Thái: khi đòi tăng lương, nhớ giờ cái quạt máy ra trước chủ nhân là xong ngay! Thế nhưng, đây đã đến lúc mà các nhà đầu tư nước ngoài tại Thái Lan đặt câu hỏi: khi lương nhân công tại Thái đã lên cao, đã đến lúc nhô neo chưa, cho dù các nghiệp đoàn ở Thái vẫn còn phần dề bảo? (RFI 6.97). Trong khi đó theo Cecil Morella của AFP tại Manila, Philippines ước tính GDP nước này tăng trưởng ở tỷ lệ 6,5% và GNP ở tỷ lệ 7%, khá hơn rất nhiều so với năm 1995, khi GDP tăng trưởng 4,8% và GNP tăng

trưởng ở 5,5%, và đây là lần đầu tiên mà GDP của Philippines tăng trưởng trên 6% kể từ năm 1981 (năm đó là 6,1%). Bên cạnh đó, chỉ số lạm phát là 8,7% trong 11 tháng đầu năm 1996, xuất khẩu tăng 16,7% trong 10 tháng đầu năm (Bangkok Post 3.1.1997).

Cũng theo đánh giá này, Hongkong và Singapore vẫn sẽ là hai "con rồng dẫn đầu", vẫn có thể duy trì tăng trưởng nếu duy trì được tỷ trọng huy động vốn tiết kiệm và mở cửa thị trường. Cho trường hợp Hongkong, sau khi trở về với Trung Quốc vào ngày 1.7 tới nhiều khả năng vốn đầu tư sẽ đổ vào lục địa. Trường hợp Singapore có thể kiểm chứng qua những dự án đầu tư vào cuối năm 96 của Singapore vào VN. Hứa hẹn trong năm 97 này Singapore sẽ có khả năng vượt lên vị trí đầu bảng. Nếu có dự chứng kiến các buổi làm việc của Bộ trưởng cao cấp Lý Quang Diệu hay Thủ tướng Goh Chok Tong khi sang thăm VN, có thể nhớ lại cảnh các vị này yêu cầu xem bản đồ Tam giác TP.HCM, Bà Rịa - Vũng Tàu, Sông Bé và hỏi ngay các quan chức VN: Trên bản đồ này, các ông định phát triển chỗ nào? Chỗ nào đã có người khác vào rồi, chỗ nào chưa? Giá thuê đất là bao nhiêu? Bao lâu có giấy phép? Cấp nào quyết định? Điện có chưa? Nhân lực tại chỗ học vấn đến đâu... để có thể nhận xét rằng đối với đảo quốc Singapore, ngoại giao là ngoại giao và kinh tế là kinh tế như thế nào.

Trên đây là vài ghi nhận sơ lược về tình hình vài nước trong năm qua cùng vài dự báo cho năm tới. Gọi là để "trà dư tửu hậu"... Thay cho kết luận, xin nêu một chi tiết nhỏ về Trung Quốc ngày nay trên con đường hiện đại hóa, công nghiệp hóa: theo AP trong năm 96 Trung Quốc đã trở thành nước sản xuất thép đứng đầu thế giới với 100 triệu tấn thép các loại (trong đó có 86 triệu tấn thép cuộn) song cũng tiêu thụ 98 triệu tấn thép cuộn (nên phải nhập khẩu 12 triệu tấn thép cuộn). Đã qua rồi những ngày mà mỗi huyện đều có một lò nấu thép thủ công. Năm bắt kịp được thời cơ, từ phía ngoài và từ nơi chính mình, chính là chìa khóa của sự thành công. Thời giờ vốn dĩ là vàng bạc, nhất là khi vàng không hẳn đã là một "giá trị ẩn náu" vững chắc khi giá vàng xuống đến 365 USD/oz vào tuần lễ đầu của năm 1997 này, và có khả năng còn xuống nữa trong năm nay khi một số ngân hàng trung ương châu Âu có thể sẽ bán ra một số lượng vàng dự trữ để hậu thuẫn cho việc phát hành đồng tiền chung của châu Âu sắp tới, và trả công nợ nước ngoài. Liên hiệp ngân hàng Thụy Sĩ dự báo giá vàng có thể xuống đến 340 USD trong năm nay (Reuters 5.1.1997) ■